

Vojna.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Učenci slovenske okol. deške ljudske šole v Celju so nabrali v dnevih od 21. do 23. oktobra t. l. in darovali za vojne sirote 40.45 K; v Metliki so nabrale učiteljice Severjeva, Zakrajškova in Gabrščekova in učenke ljudske šole za vojaške grobove 444.02 K; ljudska šola v Dragatušu pod vodstvom nadučitelja Frana Potokarja je nabrala tedenskih prispevkov 38.41 K, prodala pa ob dnevih darovanja znakov za 121.20 K, Soča — plakatov za 80 vin., razglednic za 6 K, umetniške propagande za 24.20 K, krajni šolski svet je podaril 30 K za 10 znakov pridnim učencem; vodstvo občinske ljudske šole v Trečah, 24 K; slovenska ljudska šola v Šklednju, 200 K; slovenska ljudska šola v Bazovici pri Trstju, 200 K; skupaj 1129.08 K.

Danes izkazanih . . . 1.129.08 K
V zadnji štev. izkazanih 284.890.11 K
Skupaj . 286.019.19 K

V. VOJNO POSOJILO.

Po posredovanju nadučitelja Frana Potokarja se je podpisalo v šol. okolišu Dragatuš V. vojnega posojila 16.000 K.

Danes izkazanih . . . 16.000 K
V zadnji štev. izkazanih 10.298.807 K
Skupaj . 10.314.807 K

Po posredovanju nadučitelja Frana Potokarja se je podpisalo v šol. okolišu Dragatuš VI. vojnega posojila 72.000 K.

Danes izkazanih . . . 72.000 K
V zadnji štev. izkazanih . 346.450 K
Skupaj . 418.450 K

SREDNJE ŠOLE.

Učiteljski zbor c. kr. višje realke v Idriji, 22.90 K; profesor konzistorialni svetnik dr. Franc Perne, 10 K; skupaj 32.90 K.

Danes izkazanih . . . 32.90 K
V zadnji štev. izkazanih 66.424.48 K
Skupaj 66.457.38 K

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«:
Za »Rdeči križ« itd. . . 286.019.19 K
III. vojno posojilo . . . 278.848.69 K
IV. vojno posojilo . . . 2.761.438.— K
V. vojno posojilo . . . 10.314.807.— K
VI. vojno posojilo . . . 418.450.— K
Srednje šole . . . 66.457.38 K
Končna vsota 14.126.020.26 K

Sušteršič pa — Jaklič.

Sušteršič pa — Jaklič sta izstopila iz Jugoslovanskega kluba. Povod: Ker je bil v delegaciji izvoljen Korošec in ne Sušteršič. Vzrok: Ker Sušteršič sploh ni bil zadovoljen s politiko, postopanjem in nastopanjem Jugoslovanskega kluba.

bene Matice«, broječ čez 60 pevcev in izvajajo skladbe sigurno, natančno, skoro bi rekel kot v mimih časih. Vidim stare častitljive pevce, poleg njih mladino. Vsi pa pojo navdušeno, da se človeku srce smeje. Čast vsem Matičnim pevcem, čast pa tudi njih vodji!

Proti koncu koncerta je absolvirala mešana zbor »Glasbene Matice« šest skladb Emila Adamiča, dr. Antona Schwaba in Stanka Premrla, vse točno in vestno kot je bilo od nekdaj pod taktiko g. ravnatelja Hubada. Kaj naj rečem o kratkih Adamičevih pesmicah? Iz tiste srečne dobe so, ko je Adamič, kamniški učitelj pisal svoje prve zборе, takrat ko še ni srkal višjih glasbenih nauk od konservatoriju. Nič tujega, priučenega nimajo na sebi, vse je domače, dasi ne banalno, marveč umetniške vrednosti. Popularni bodo ti zbori prej ali slej, zato ker je v njih Adamič udaril na narodno struno.

Izmed vseh pesmic mi je pustila najboljši vtisk: »K o b i r o s i c a b i l a«, kratak, ljubko zasnovan in proti koncu dramatično pobarvan zborček. Izražene so v njem tri stopnjujoče želje, na koncu resignacija. »Tako pa si daleč ti, izgubljena za večno mi...« Sopran-

Ta izstop ni presenetil. Presenetila je vse le drznost, drzno čelo Sušteršiča. Drznost, da je možno najti med našo delegacijo človeka, ki dá nasprotnikom v roke orožje, da vpijejo: »Narod je zoper deklaracijo. Deklaracija se je rodila le v glavah državnih poslancev in nekaterih prenapetih inteligentov«.

Napredno učiteljstvo je obsodilo Sušteršiča že davno, kot so se ga bali člani Slomškove zveze. Ne spoštovanje, strah do in pred Sušteršičem je bila tista vez, ki je vezala del učiteljstva s Sušteršičem. Prestavljanja, preganjanja, zapostavljanja, krivica so znaki Sušteršičeve dobe. Za nekrolog bo dobro, ako bo napisan v smislu, da tak ne sme biti oni, ki hoče uživati spoštovanje naroda, ljudstva. Nekrolog bo moral biti negativen, na vse strani svaričen. Za konec bo morala biti želja, da bi se več ne rodil slovenskemu narodu človek, komur bi bil narodov blagor prilika za bogatenje, preteza, da si nabaše svoje malice in žepe.

Čudno — pri Sušteršiču pravzaprav nekaj naravnega —, da je bil sploh od mlaja do sedaj član Jugoslovanskega kluba... Se bolj čudno, da si je njegova okolica lastila očetovstvo nad majevno deklaracijo.

Pa — parkrat se je zatekel Sušteršič v svetle, parketirane predsobe in sobe zunanega ministrstva, bil tam od vratarja do gospoda milostljivo sprejet, prijazno nagovorjen, konferiral je nato parkrat s frankovskim poslancem Zagorcem in, — ko je jutraj Sušteršič vstal, otresele je s čevljev deklaracijski in Jugoslovanskega kluba prah, postal je namah drugih misli, drugačnih idej. Misli je najbrže tudi: Narod — sem jaz! —

Treba pa je poudariti: Sušteršič stoji s to svojo idejo, idejo združenja Hrvatov in Slovencev, ne oziraje se na Srbe, osamljen, ker je brez pomena, če mu zaenkrat sekundira tudi Jaklič, državni poslanec.

Brez pomena pa ni vprašanje, če je proti deklaracijskemu programu tudi Jaklič, predsednik Slomškove zveze.

Naloga Slomškove zveze je, da se to zadevno decidirano izjavi. Te izjave ne zahtevamo zase, to izjavo mora zahtevati in zahteva slov. narod. Kajti: laviranje in čakanje, da se razmere zjasne — to škoduje deklaracijskemu programu; boljši odkrit nasprotnik, kot pa neodločen omahljivec. Nasprotnika prepričaš s tehtnostjo programa, omahljivca ne moreš. —

Preresni so časi, da bi Jaklič imel še vedno dva kožuha. En kožuh, da bi bil lepo »namalan«, kmečkim očem všeč, drugi kožuh pa, da bi ga oblekel, kadar se sestane in snide s Slomškovo zvezo.

Izvršilni odbor S. L. S. je izrekel Sušteršiču, seveda tudi Jakliču zaupnico. Vesel te zaupnice ni ne Sušteršič, ne Jaklič. Morda sta bolj vesela razdeljanja S. L. S. Tudi v tem slučaju sta ubežna, pa ne kralja, marveč —. Nimata poguma, da bi dokazala svoj prav v stranki, uvidela sta, da je njihova misel le izrastek, ki mora odpasti, oziroma usahnuti. Zato sta ta izrastek presadila drugam. Zalivala bosta ta izrastek za en čas še z milostjo, naklonjenostjo vlade in države.

S tem programom je potisnjen Sušteršič v manjšino, grozno manjšino; vprašanje nekaj dni, da bo potisnjen, odstavljen z dnevnega reda kot neraben, škodljiv, skupni stvari nevaren.

Se nekaj: Slovenski narod naj mu dokumentarično dokaže vsa nepoštena dejanja, vse mahinacije in krivi pota. Naj mu to dokaže slovenski narod. Te dokaze naj mu da narod slovenski na pot, ko bo

romal v svet lizat pete, drgnit in gret fotelje velikih soban in dvoran. Grešil proti božji zapovedi: ne zasramuj! slovenski narod, s tem ne bo. Kajti: Sušteršiča ni in ne bo prav nič sram!

Stanko Likar.

Enotna šola.

III.

Iz dejstva, da se je slovensko učiteljstvo brez pridržka pridružilo deklaraciji jugoslovanskega kluba z dne 30. t. l., in iz spoznanja, ki smo ga navedli ob koncu svojega II. članka, sledi nujna posledica, da slovensko učiteljstvo hoče in mora zastaviti vse svoje sile v dosegu narodne šole in vzgoje. Namenoma poudarjamo že na tem mestu: šole in vzgoje, ker se pozneje še povrnemo na oba ta činitelja, ki le v enotnosti lahko tvorita temelj narodne izobrazbe.

Iz zaključka pa, da je enotna organizacija narodnega izobraževanja ud objektivne narodne enote, a obenem duševni nositelj narodne enotne ideje, izhaja brez vsega naslednji sklep: Narodnoavtonomnega ujedinjenja dolžnost ni le, da sploh skrbi za izobraževalne potrebe vsega naroda; treba je tudi, da dá narodni izobrazbi enotno podlago. Iz tega spoznanja se imeni niti ne zdi potrebno, da slovensko učiteljstvo še posebej poudarja narodnoavtonomno šolstvo; to je naravno posledica narodne avtonomije same. Kar moramo poudarjati in nujno zahtevati je, da se nudi vsakemu udu naroda javna izobrazba, ki odgovarja njegovim potrebam, zmožnostim in nagnenjem.

S tem pa smo stopili na idejno stališče narodne enotne šole. Uresničenje narodnostne ideje je vedno obenem tudi pedagoški enotnostni problem. Kajti to je bistvo narodnostnega gibanja, da se združi narod v popolno organsko celoto, in da zahteva to stanje tudi tak vzgojni organizem. V združenem narodu se morajo združiti izobraževališča, ki so bila doslej, dokler so služila različnim interesom, lahko brez zveze, v celoto ter se mora raztegniti njihovo delovanje na ves narod. Narodna združitev (v kakršnikoli politični obliki) postane sama narodova vzgojiteljica in mora to postati, ker reprezentira tudi na zunaj enotnost javne in splošne izobrazbe. Kot taka pa se tudi ne more protiviti zahtevi po enotni narodni vzgoji, ne more biti v bistvu nasprotnica narodne enotne šole. Kajti da služi ta ideja danes kot skupnost narodnega vzgojnega problema, to uvidi vsakdo, ki hoče prodreti globlje vanjo. In duševna združitev naroda je manj možna, da ne rečemo nemogoča, na vsaki podlagi zunaj splošne narodne izobrazbe.

Ta misel pa, ki je rodila tudi zahtevo po enotni šoli, se lahko izrazi v tem načelu: narodova skupna izobrazba je nedovršena toliko časa, dokler se ne uresniči njena ustvarjajoča npravstvena (t. j. naroda kot npravstvene celote) ideja v enotni organizaciji narodne mladinske vzgoje.

V II. našem članku smo videli, koliko raznih zahtev stavlja enotna šola in kako jih nasprotniki pobijajo. Tam smo tudi dejali, da so po našem prepričanju vsa dotična vprašanja sekundarnega značaja: tako socialni interes kakor utilitaristični; tako dvignenje ugleda ljudskošolskega

učiteljstva kakor vprašanje prosti poti za nadarjene. Kajti če prodramo v bistvo te vzgojeslovno-politične zadeve, vidimo, da končna njena rešitev ni odvisna od teh sekundarnih smotrov, marveč edinole od poizvedbe enotne narodne vzgoje. S tem je tudi ugotovljeno, da vsi različni šolski sistemi ne morejo ostati vezani drug z drugim le na zunaj, marveč da jih mora združiti osrednja vzgojna ideja v organsko celoto; da postelj ne bo več služila vsaka vrsta šolstva le svojemu posebnemu namenu ter zasledovala svoj lastni smoter, temveč da služi vsa celota enemu edinemu najvišjemu smotru: narodovi izobrazbi!

A niti ne samo šola s svojo vzgojo in poukom; nego vsa izvenšolska narodna vzgoja in vsa socialna narodna oskrb mora v organčni zvezi s šolo služiti istemu smotru!

Kar omenimo mimogrede ter se povrnemo nazaj k šoli. Vsa izobrazba — kakor je znano — stoji na dveh činiteljih: na pouku in vzgoji. Pouk razvija individualne duševne sile, vzgoja budi osnovno moč socialnega mišljenja. In vzgoji pripada od obeh činiteljev večja važnost, kajti posamezniki smo si šele z ozirom na osnovno silo socialnega mišljenja enaki, neenaki pa z ozirom na individualne duševne zmožnosti. Ali z drugimi besedami: kot družabno bitje je vsak človek le človek, razlika pa je v intelektu, v razumnem razvoju posameznikov. Vendar pa se razvije vsak človek po združenju teh obeh osnov v pravno osebnost.

Iz tega sledi: vzgoja je tista, ki mora biti enotna; ki mora napeti vse svoje sile, da ustvari iz vsakega posameznika pravno osebnost; ki je trdna vez enotnosti v narodni volji. Pouku pa pripada naloga, da razvija neenake individualne sile v oni smeri, ki ji odgovarjajo potrebe, zmožnosti in nagnenja posameznega individua. Vzgoja združuje vse k istemu smotru, pouk pa vodi na različna pota; vzgoji je naloga, da vzgoji vse ude istega naroda, pouk pa jih postavi na različna mesta, kjer delujejo vsi skupno v smislu skupne vzgoje za dobrobit naroda.

Za vzgojo je s tem predpisana točna pot; ne toliko za pouk. Tudi edinstvo vsega šolstva je predpisano z določljivo vzgojno smeri; in pa določena njena razsežnost. To nam predpisujejo kulturne in gospodarske potrebe naroda, obenem z njimi pa je izvod narodove izobrazbe njena splošna in strokovna poglobitev. In ti predpisi nas vodijo do diferenciacije šolstva.

„Ptčki brez gnezda.“

(Povest. — Spisal Fr. Milčinski. — Zal. družba sv. Mohorja 1917).

Staršem ne da rojstvo otroka, ampak si ga morajo šele prisluziti z brigo in ljubeznijo.

Str. 164.

Knjiga izziva, da učitelj o nji govori. Pisana bolj v lahnem tonu, zabeljenem tu in tam z ocvirki iz ljubljanskega žargona, — kar ji radi odpustimo — te priklene takoj nase, drži te v prijetni napetosti vse skozi in sega globlje, negoli bi sodil po prvih straneh.

Kaj pa pripoveduje Milčinski v nji? Čisto enostavno zgodbo treh ptčkov, nezrelih mladičev, ki pogrešajo blagodejni vpliv zdrave domače vzgoje. Stvar je

In pa zadnja, svojčas konfiscirana:

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da koder solnce hodi
preprij bo iz sveta pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed
bo mejak.

Po navdušeno zapeti pesmi, se tudi navdušenje občinstva ni hotelo poleči, ploskanje je dobilo — demonstrativen značaj.

Pevski zbor »Glasbene Matice« si je s tem odličnim koncertom pridobil novih lavorik. Gre mu za umetniški užitek iskrena zahvala, neumornemu g. ravnatelju Hubadu pa odkritosrčno priznanje! Naj prvemu koncertu kmalu slede drugi!

Zorko Prelovec.

NB. Poročilo o Backhausovem koncertu in o gostovanju Češkega kvarteta priobčimo prihodnjič. — Koncert »Glasbene Matice« so z nezmanjšanim uspehom ponovili v sredo 21. novembra t. l.

To in ono izza preteklih dni.

XVIII.

Čvrste postave, čil in jak.
Mož resen, a tudi veseljak,
Zaveden vedno narodnjak:
Oden nog do glave — poštnjak.

Pregledajoč pred par dnevi stare svoje liste najdem na ovitku enega teh listov gori označene besede. Spominjale so me moža, s katerim sem bil v prvih letih svojega učiteljevanja na Kranjskem v prav intimnem stiku. Bil je to katehet Joža Zalokar. Mnogo sem imel do slej opravka z gg. kateheti med svojim skoro 40-letnim delovanjem v ljudski šoli, a nobeden teh gospodov mi ni v tako živem in prijetnem spominu nego J. Zalokar.

Joža bil je original posebne vrste. Prava gorenjska grča ni poznal mnogo galanterije, odkrito je povedal vsikdar, kar je mislil, zahrbtnosti ni poznal. Pošteno je rad zabavljaj, a pri tem hudega ni mislil nikoli. — Negoval je razen »šport«. Izvrsten pešec jo je mahnil ob prostem času — večkrat sem ga spremljal — čez hrib in plan. Često je kazal

vsakdanja. Tako in slično smo brali često v raznih dnevnikih, v vzgojnih listih, čuli ob priliki raznih predavanj itd. ali oblika je bila drugačna. Tudi povesti s' slično tendenco, kakor je Milčinskega nam ravno ne primanjkujejo, ali sila dolgočasne so z večine s svojim suhoparnim moralizovanjem. Tega greha »Ptički brez gnezda« nimajo. Pisatelj stopa z živim argumentom naravnost do človeka, zabava te, in le redkokdaj pokaže s prstom, a takrat vedno upravičeno. Zato je Milčinskega knjiga med nami res nekaj unikum v svoji vrsti. Ni dvoma, da postane popularna, in zdi se mi, da mora doseči tudi oni moralni vspeh, ki leži pisatelju na srcu. Vse predpogoje ima za to.

O predmetu samem nekoliko. Pisatelj je zajel iz svoje prakse, ter nam je kakor priznan strokovnjak na tem polju podal zgodbo treh od doma zanemarenih dečkov, ki jih deloma pokvarjenost, deloma pretirana strogost, deloma brezbržnost staršev in branje slabih knjig napotijo na cesto pogubljenja. Zbrani zgledi so tipični; posebno zgled Milančkovega doma, ki ni nikakor tako redek med našo inteligenco in polinteligenco. Pri tej priliki je Milčinski prav srčen in govori marsikatero pogumno besedo, za katero sem mu zelo hvaležen. Menim namreč besede, ki jih glede raznih »neobhodno potrebnih«, »narodnih« društev polaga dr. Siplu v usta (str. 70. in sledeče), in menim drastičen, a zelo verodostojen popis »delovanja« takih društev (str. 86. in sledeče ter str. 93. in 94.) To je vredno, da gotovi ljudje trikrat bero. Ko sem te res izborne strani bral, sem nehote vzkliknil: »Bravo Milčinski!« In — smelo trdim — po vsem Slovenskem ga ni človeka, ki bi bolj upravičeno tako vzkliknil. Tu zastopa Milčinski ravno one nazore, za katere sem se jaz potegoval javno v letu 1914., in za katere so me po raznih dnevnikih tudi javno bičali in križali, seveda ne da bi s tem spravili resnice s sveta, in ne da bi me prepričali, da je bogo- in rodoljubno delo žrtvovati svoj čas in svoje moči bleedolčnim društvicem »dvomljive vrednosti«. Zdaj prihaja Milčinski z isto glasbo. Ali rado-veden sem, jeli ga bodo razni »Vereinsmajerji« tudi križali? To je poglavje, o katerem bi se dalo (in se bo moralo v kratkem) obširneje govoriti, posebno sedaj, ko je vojna precej pomela z društvenim balastom. Pri tej priliki si ne morem kaj, da bi ne opozoril na Cankarjevega »Martin Kačurja«, ki o tem predmetu precej jasno govori.

V »ptičkih brez gnezda« kaže pa Milčinski tudi pot, po kateri je hoditi, da spriden mladino zopet pridobi za pošteno življenje. Stankov slučaj, že nekak ekstrem, kaže res na poboljševalne zavode, ali to je le slednje sredstvo. Prvo je, da morajo starši svoje otroke res vzljubiti, z boleštvu vzljubiti. To je pisatelj zadel. Vzgoja otrok pričinja z vzgojo staršev, pravi nekako Ellen Key. Ta vzgoja pa je pri nas in drugod zanemarjena, in se reducira le na prostovoljno samovzgojo za ta najodgovornejši poklic. Tu bo treba od pomoči. Drugo sredstvo je, vrniti otroka prirodi. V tesni stiki s prirodo živeč človek (in otrok) ni pokvarjen. Zato je tudi vzgoja naše kmečke hiše vobče zelo dobra. (Glej: Tončkovo teto in dom Gabrona.) Zato vodi pisatelj Milančka, Micko, Tončka zopet v dotiko s prirodo, iz katere je človek izšel. Sicer so še tu in tam raztreseni razni pedagoški migljaji, ali glavni misli sta pač: ljubezen, priroda. Menim, da sem pisateljevo idejo vobče pogodil.

Tako romajo sedaj »Ptički brez gnezda« po naši domovini. Priporočila jim ni treba ob njih zabavni obliki in zdravem jedru. Marsikomu kličejo svoj glasni memento, ker mladina se ne pokvarja samo v nižinah socialnega življenja; na duši in telesu pokvarjeno mladino, prave pohabljenice srečamo vsak dan tudi v frakih in svili. »V zakonu je otrok prvi, nanj morata najprej gledati zakonska, potem šele druga na drugega«, pravi Milčinski (str. 150.) in dalje: »Namesto za društvo in njegov megljeni blagor, delujite rajši za prospeh svojega lastnega gnezda. Tu je vir naroda!« (str. 72.) Jasno dovolj, več ni treba.

Ferdo pl. Kleinmayr.

PAVLE:

Naš Miha.

(V spomin t. Melhiorju Dolencu.)

Takrat, ko sem bral oni trojni mrtvaški list obenem, me je pretreslo. Naš Miha je padel na bojišču, doma sta mu umrla žena in najmanjši sinek. V tem poročilu je bilo toliko tragike, da so se zasolile oči same; bilo je toliko obtožbe, da se je krčilo srce.

To celo v času, ko smo postali napram mnogobrojnim mrtvaškim listom že hladni. Poročila o smrti mnogobrojnih zancev in nezancev nas ne pretresajo več; smrt sama nam je postala nekako bližja, vsakdajnejša. Izgubila je na svoji grozoti, a tudi na svojem veličastvu; preveč se je pomešala med navadne zemljane, premnogim stiska roko, da bi zrl v njej še kaj posebnega.

Tudi posmrtnice same so izgubile svoj resni značaj črne suknje in črnih rokavic; odele so se v delavno obleko ter ne potrebujejo več svečane besede. To lika tragika je razlita po vsem svetu, da prehaja že v svoj kontrast ter jo spremljajo po svetu kričeči glasovi, pisane cunje in blazen smeh. Ti kričeči glasovi nas motijo in pisane cunje migotajo pred očmi, blazni smeh pa reže v dušo, da bi ne znal več napisati poštenega predvojnega nekrologa noben izurjenec. Kako naj ga pišem našemu Mihatu jaz, ki se tudi pred vojno nisem pečal s tem poslom? —

Pred mano stoji naš Miha. Tak kakor sva se videla zadnjikrat pred dvajsetimi leti pri usposobljenostnem izpitu, prej pa v letniku vsak dan. Raven, pokončen, črnih živih oči, črnih nakodranih las in črnih navilanih brk. Te brke je prinesel s seboj že v prvi letnik, kamor je prišel po dovršeni nižji gimnaziji iz »Krana«. Klobuk po strani, resno lice, usna pa vedno pripravljena, da se odpro v prirčen smeh. Tak gorenjski fant stoji Miha pred mano.

»Kako je, Miha?«

»E, Pavle, saj veš —« pa zamalne z roko in se okrene.

Miha, kako je to, da se tedaj, ko si zamahnil z roko, nisi zavrtel na levi peti in udaril s desno ob tla, kakor sem vajen pri tebi iz prejšnjih dni? In roka ti ni segla v brke, da jih naviješ, marveč k očesu, da potegneš preko njega; kako to, Miha?

»Ko bi ne bilo žene in otrok!«

O, ti gorenjski fant, zato se tudi tebi ne da? Tudi ti nisi danes tisti, kot takrat, ko smo...

Kaj bi? Takrat je bila v nas najživejša mladost, smrt je bila še vzvišena in bogve, kje, da smo jo poznali komaj po imenu. Danes, Miha, se družim z nami, hodi

med nami, ves svet pa stresa blazen smeh... Tako, da je komaj čuti besede: Ko bi ne bilo žene in otrok!

Žen, ki so prevzele na svoje name vse skrbi in bridkosti, v srce pa so si do vrha nalile up in strah, da jim je dajal kot večna luč s svojo vero moči, s katero so prenašale težko breme. Lučka pa je ugasnila, izlil se je iz srca up in strah. Tedaj so onemlele, sesedle se brez moči, brez krika in umrle.

In tistih otrok, ki so, porojeni v tej dobi upa in strahu, prinesli na ta svet temno slutnjo iz onega, da bodo živeli le, dokler more goreti lučka, ki ji je olje, up in strah. In ki umirajo zato, da se povrnejo nazaj v materino naročje, iz katerega so se bali priti na svet.

Glej, Miha, tudi tebe je zgrabilo! Odšel pa si od nas v tej dobi prvi in vzel seboj del svojcev. Zaradi tega te skoraj blagrujem navzlic tragiki.

In tam si našel dolgega Žnidaršiča, ki je šel prvi od nas. Skupaj sta sedela v zadnji klopi pri peči — ali se, ki sta prestala, smejeta nam, ki še vrvimo in časih ne vemo, ne kod, ne kam? In Arhar je z vama, da vas je trojica, —

Takole je: Vse, ki smo bili skupaj na učiteljskem, je smrt postavila v vrsto po abecednem redu; potem pa je stopila najprej na levo krilo in odvedla Žnidaršiča. Polagoma je korakala mimo vseh na desno krilo in prišla za roko Arharja. Zdaj pa je kar iz srede poklicala Dolenca...

Prihodnje leto obhajamo petnajstletnico, odkar smo se razšli. Ali bo do tedaj smrt še komu pomigala iz vrste? In komu?

Načrt preustrojitve našega šolstva.

V.

Dozdajšnja razmotrivanja o preustrojitvi našega šolstva so nam začrtala pot, po kateri nam je hoditi, da se načrt udeleži. Pokazala pa so nam tudi, da moramo preiti do podrobnega dela v posameznih skupinah, ki upoštevajo Ganglov načrt v 21. številu. »Tov.« Treba se je tudi zediniti na vprašanje, ali naj sodelujejo pri vsaki skupini vsi udje v odseku, voljenem od »Zaveze«, ali naj prevzemajo po svojem nagnenju, večjem zanimanju in posebnih zmožnostih posamezniki delo le v posameznih skupinah.

(Vse slovensko učiteljstvo pa ponovno prosimo, da se udeležuje dela pri tem načrtu aktivnejše, kakor se ga je doslej. Saj je vendar potreba, da se izražajo in bistre tozadevne misli in pojmi, ker se le tako izboljšuje lahko ves načrt. Otrsti se moramo že enkrat misli, ki nam je postala že načelo v vsem našem skupnem delu, da prepuščamo vsako delo le nekaterim, ki naj ga prireajo in izgotavljajo, vsi ostali pa izvršenemu podeljemo z neinteresiranim pritrjevanjem svojo sankcijo. Kar potrebujemo vedno, je obče zanimanje in iniciativa; obča aktivnost! Da govorim z danim primerom:

Vsa učiteljska društva »Zaveze« so bila pozvana na sodelovanje pri tem načrtu preustrojitve našega šolstva, a do danes se ni odzvalo niti eno; niti nismo čitali, da bi že katero sklicalo v ta namen zborovanje ter to vprašanje postavilo na dnevni red. Taka indolencija pri učiteljstvu napram stanovskemu in šolskemu vprašanju se obsoja sama! — Ta pripomba bi spadala sicer le pod črto, a namestili

smo jo v besedilo članka, da se vnovič ne prezre!

Glede načrta pa bi predlagal, da se zedinimo na sledeče obravnavne točke:

I. Organizacija šolstva — (ta mora biti gotova najprej, ker tvori bistvo načrta, obenem pa tudi temelj vsej vzgoji kakor tudi stališču učiteljstva) in sicer:

a) splošna ljudska šola in obvezno nadaljevalno (strokovno) šolstvo; se izvede v podrobnosti;

b) srednje in visoko šolstvo; se prevzame v načrt (od naše strani brez podrobne proizvodbe) le kot zahteva organizacijske celote;

c) izobrazba učiteljstva ljudskih in nadaljevalnih šol; se izvede v podrobnosti.

Pri podrobni izvedbi se upoštevajo momenti:

a) нравstvena vzgoja, pedagoške naprave;

b) telesna vzgoja, pedagoške naprave;

c) pouk — didaktične naprave;

č) šolska organizacija v ožjem smislu;

d) šolsko nadzorniško vprašanje.

II. Socialne naprave pri šoli.

III. Učiteljska pragmatika.

IV. Izvenšolska splošna narodna vzgoja.

Ta načrt se po potrebi izpopolni, oz. izpremeni.

2.

Kot splošna načela in splošne zahteve, na katerih naj temelji ves načrt, navajam:

A. Splošno:

1. Ves pouk in vsa vzgoja temelji na narodni podlagi.

2. Vse šolstvo je urejeno tako, da mu je namen enotna narodna izobrazba; enotna v tem, da so deležni splošne izobrazbe lahko vsi udje naroda potom javnega pouka in potom javnih socialnih naprav.

3. Ljudski šoli je namen, da vzgoji in splošno izobrazi najširše narodove sloje. Pod splošno izobrazbo umevamo gotovo množino izobrazbe potom vzgoje in pouka, ki ustvarja lastno mišljenje, možnost sklepanja in dejanja. (S tem je začrtana tudi didaktična pot v splošnem šolstvu.)

4. Nadaljevalne šole izobražujejo vse narodove rokotvorne sloje strokovno in jim nudijo sklošno izobrazbo kot nadaljevanje ljudske šole; (zato so potrebne uredbe učnih delavnic, razširjenih šolskih vrtov, gospodinjstskih tečajev; pouk se vrši le ob delavniških in izven večernih ur, pouk v telovadbi in v enem drugem živem jeziku.)

5. Srednje šolstvo prevzema osnove znanstvene izobrazbe.

6. Visokim šolam je namen poglobitev znanstvene in strokovne izobrazbe, da tako izpolnjujejo svoje idealne in praktične naloge.

7. Izobrazba učiteljstva ljudskih in nadaljevalnih šol je mogoča le v okviru 5. in 6. točke.

8. Šolsko dobo posameznih kategorij določajo pedagoška načela in ozirni na smoter teh kategorij.

9. Vse šolstvo mora biti v svoji organizaciji urejeno tako praktično, da prepreča nastanjanje inteligenčnega proletariata v narodu.

10. Vak ud naroda ima pravico do brezplačne udeležbe pri izobrazbi v okviru vsega šolskega organizma po svojih nagnjenjih in zmožnostih.

svojega telesa jakost in izredno svojo moč je dnevno kaj sistematično uril doma; bil je izborni telovadec, spreten jahca, pa tudi plavač, da mu ga ni bilo kmalu vrstnika. Ljuba zabava mu je bil tudi lov. Skratka Joža je bil sportsman — come il faut!

V veselo družbo je rad zahajal. Sam imeniten basist je bil koj poleg, kjer se je popevalo. Marsikatero je časi rekel. Celo Pegaza je često zahajal, spodrknil mu je ne malokrat. A to ni delo kaj; timbolj smo se mu smejali. Kjer je bil Joža, tam je bila zabava. Ni čudo torej, da je bil v vseh krogih priljubljena oseba!

Na vratih svoje sobe imel je prabit pod svojo vizitnico vedno kak značilen napis, n. pr.:

Če misliš tu vstopiti, stori to veselih krač!

Prisrčno pozdravljen mi tū:
Zlasti če si slovensk'ga rodū!

Nikar ne čakaj, kar vstopi!
Prehladiš se lahko tu v lōpi!

Kratko je življenje,
Hitro mine čas:
Zato jemat' ne zamudi
Karkoli le ti nudi!

Dokler bodem taval tod,
Ljubil bom svoj rod!

Če meniš me posetit tū,
Nikar ne misli, da kratiš mi mirū!

Vse rade volje dam,
Kar zmore dom moj in hram!

Vse se ugonobi, vse mine,
Ljubezen prava le ne — gine!

(Imel sem zabeleženih več takih izrekov, a so se mi poizgubili. Vsaj enkrat na mesec je Zalokar take napise zamenjal.)

Da so ti izrekli mnogo in to vzgojilno uplivali na množne njegove obiskovalce — iz bogate svoje knjižnice je Joža slednji teden ljudem izposojeval knjige! — se pač ob sebi razume.

Mladino je Joža neizmerno ljubil. Katehetiziral je z neutrudno vnenio. Brez nujnega vzroka ni opustil le ene ure ne. Kajpada je imel tudi uspehe po tem! — Otroci so ga kar oblagrovali. Cela četa je bila vedno okrog njega, če se je kje prikazal na cesti. Ni pa prišel nikdar praznih rok med

ljubljene mu otročiče v šolo. Po vrsti jim je delil sadja, pecivo i. dr., najbolj pa tistim, o katerih je znal po učiteljih, da so lepega vedenja in pridni tudi pri — njih Joža je bil dober pedagog.

K meni je pogosto zahajal, jaz pa k njemu. Zaupno sva se pogovarjala o šolskih zadevah in odkrito mi je često pravil o svojih naklepih. Vedno je tuhtal, kaj bi počel, da bi pripomogel do boljše bodočnosti svojim rojakom. Pravi narodni učitelj!

Najbolj je Joža hrepenel po tem, priti v Ameriko med tamošnje rojake Slovence. Vsaj pa je bil tudi predstavljen v to! »Le čez veliko lužo me vleče, tam bi si uredil župnijo po svoje ter župljanje svoje si vzgojil po nazorih svojih!« Tako mi je večkrat dejal. In srčna ta želja se mu je res izpolnila...

Ostavljal sem Kranjsko. Minilo je par desetletij. Često mi je prišel v misli dragi moj Joža. Kaj pozitivnega o njem nisem mogel doznati. — Kar naletim v nekem slovenskem časniku na notico, iz katere sem zvedel, da je Joža Zalokar brižen dušen pastir med Slovenci v Zied, država severne Amerike, kjer ga njegova čreda pestuje z največjo ljubeznijo. Po-

izvem natančen njegov naslov ter mu pišem. Bilo je to 25. februarja 1905. l.

Čez par mesecev — 8. julija 1905 — dobim iz Amerike list od Zalokarja. Na ovitku pisma je bil natiskan nastopen naslov:

St. Barbara's Church
Bridgeville.
Allegheny Co. Penn.
Un. St. N.-America.
Rev. J. Zalokar. — —

Nad 12 pol pisemske oblike je obsegalo Zalokarjevo pisanje. Obširno mi je razlagal Joža, kako je prišel v »Maleriko«, kaj se je trudil in pehal, da si je ustanovil tu dušno pastirstvo med svojimi rojaki, kakoršno si je tako srčno zaželel. 17 let že deluje tam in srečen je med ljubimi mu župljani. Novo cerkev — posvečeno sv. Barbari — in udobni župni dvorec si je sezidal v »Bričkih Vilah«; a to mu je naprtilo težkega napora in velikih žrtv. Pa vse je premagal; železna volja pa neutrudno delo zmogeta tudi najtežavnejše zapreke...

Bridko se je pritoževal o svojih rojakih na Kranjskem, češ da ga neprestano nadlegujejo z raznimi prošnjami itd.